

Závěr

Účelem mé práce bylo porovnat právní úpravy majetkových vztahů mezi manžely v České republice a ve Spolkové republice Německo. Nyní bych chtěla krátce shrnout své závěry.

Majetkové vztahy, resp. majetkové společenství mezi manžely vzniká okamžikem uzavření manželství. Tak tomu je v obou zkoumaných právních úpravách. Úprava této problematiky je zařazena v rámci německého BGB do knihy čtvrté – rodinné právo. Náš OZ upravuje manželské majetkové vztahy v rámci části druhé – věcná práva. Uzavření manželství a jeho podmínky jsou však předmětem úpravy zákona o rodině. Úprava je tedy na rozdíl od té německé poněkud roztržštěná, nicméně mnohem stručnější, a proto musí být často doplňována výkladem a judikaturou. Na dnešní podobě české úpravy se značně podepsal společenský režim, který na našem území po druhé světové válce přerušil její slibný vývoj.

Vznik manželství je regulován oběma úpravami velmi podobně. V zákonných ustanoveních najdeme klíčový rozdíl mezi oběma úpravami, který ovlivní vše ostatní. OZ chápe SJM jako jednotu majetku, jejímiž vlastníky jsou oba manželé dohromady. BGB naopak konstruuje Společenství k přírůstku, jehož hlavním rysem je oddělení majetku manželů. Problémem české úpravy je především to, že není přesně vymezeno, co je předmětem SJM a co ne. Zejména v oblasti závazků se objevila rozporuplná judikatura našich soudů, která vnesla do této problematiky poněkud zmatek. Z tohoto pohledu je německá zákonná úprava jednodušší a přehlednější. Každý z manželů si spravuje svůj majetek a závazky na něm vážnoucí sám. Pokud jde o správu majetku, tak její úprava je úzce propojena se základním pojetím majetkových vztahů manželů. V OZ je třeba souhlasu druhého manžela k právním úkonům přesahujícím obvyklou správu majetku, jinak je právní úkon relativně neplatný. Německá úprava požaduje souhlas druhého manžela pouze tehdy, hodlá-li manžel nakládat s majetkem jako celkem. Pokud souhlas chybí, je úkon dosud neúčinný, a to dokud a pokud vůbec jej druhý manžel dodatečně schválí. Velmi oceňuji tento institut následného schválení úkonu, což ale v OZ můžeme nahradit nedovoláním se neplatnosti úkonu.

Co se týče možných modifikací zákonného režimu majetkových vztahů manželů, jejich provedení mohou manželé uskutečnit pomocí smlouvy ve formě notářského zápisu – v obou právních úpravách. Smlouvy mohou být uzavřeny i před samotným vznikem manželství. Česká právní úprava však podle mě nedostatečně upravuje ostatní podmínky pro uzavření smluv. OZ nabízí eventualitu rozšíření a zúžení předmětu SJM, odložení jeho vzniku až k okamžiku zániku manželství a odchýlnou úpravu správy SJM. BGB naopak hovoří o smluvním režimu Odděleného majetku a Společenství majetku. Pokud jde o obsah smluv, je v německé úpravě stanovena hranice pomocí judikatury, která si vypomáhá obecným ustanovením o dobrých mravech. V rámci české úpravy se obecně obsahu manželských smluv zatím ani zákonodárce ani judikatura nevěnovali. Rozdíly mezi nabízenými variantami smluvních režimů spočívají zejména v jejich pojetí. Německá úprava nabízí buď naprosté oddělení majetku manželů, nebo naopak majetkovou jednotu. V české úpravě postrádám možnost úplného oddělení majetků manželů. Naopak velmi vhodná je možnost vyloučit určitý až v budoucnu vznikuvší majetek ze SJM. Takovou možnost německý zákonodárce nenabízí. Režim Společenství majetku je v mnohém velmi podobný zákonnému režimu SJM, naopak smlouva o zúžení předmětu SJM má shodné rysy jako Společenství k přírůstku, resp. jako režim Oddělení majetku v BGB. Poněkud zvláštní je to, že v české úpravě jsou součástí SJM výnosy z výlučného majetku manžela, ale závazky s tímto majetkem spojené ze SJM kryty nejsou. Německá úprava rozlišuje u režimu Společenství majetku výlučný majetek (jehož výnosy náleží do Společného jmění stejně jako závazky s ním spjaté) a výhradní majetek (jehož výnosy a závazky jsou jen a pouze jeho součástí). Velmi příhodné mi připadá zohlednění způsobu správy Společného jmění u ručení za závazky. Ačkoli již česká právní úprava uvedla v život Centrální evidenci manželských smluv, bylo by třeba zamyslet se nad tím, zda jí nepřiznat větší váhu než jen v oblasti dědictví.

Zánik manželství a s ním i zánik majetkového společenství manželů je v obou úpravách velmi podobný, BGB však upravuje ještě možnost zrušení manželství a možnost vypořádání Společenství k přírůstku a tím nastolení režimu Oddělení majetku za trvání manželství, pokud spolu manželé nežijí. BGB také velmi detailně upravuje pomanželskou výživu, což má u nás na starosti zákon o rodině. V této oblasti je poněkud strohý a zákonodárce by se mohl zamyslet nad jeho doplněním.

De lege ferenda by měl zákonodárce rozšířit, doplnit, sjednotit a zpřesnit úpravu této oblasti. Velký krok k tomu byl učiněn vypracováním návrhu nového občanského zákoníku. Zákoník zařazuje úpravu manželských majetkových vztahů do oblasti rodinného práva stejně, jako to dělá BGB. Návrh hovoří o zákonném majetkovém režimu, který je možno vyloučit smluveným režimem, tedy smlouvou manželů nebo snoubenců, resp. rozhodnutím soudu. Odstraňuje výše zmíněnou zvláštnost a stanoví, že závazky týkající se výhradního jmění jednoho z manželů jsou do výše zisku z tohoto jmění součástí jmění společného. Zcela novým je ustanovení popisující obvyklé vybavení rodinné domácnosti, které bude napříště vyňato ze jmění společného. Zákoník dává manželům na výběr ze smluv zakládajících režim oddělených jmění, režim vyhražující vznik společného jmění ke dni zániku manželství a již známé režimy zúžení a rozšíření předmětu společného jmění. Nově mohou manželé upravit majetkové vztahy pro případ zániku manželství. Návrh samozřejmě počítá s registrem manželských smluv. Co se týče správy majetku, její úprava zůstane celkem podobná, nicméně u režimu oddělených jmění bude moci manžel nakládat se svým majetkem v rozsahu přesahujícím dvě třetiny hodnoty svého výhradního jmění jen se souhlasem druhého manžela, totéž platí o jeho výhradních dlužích. Novinkou je také to, že režim založený rozhodnutím soudu je možno změnit nejen rozhodnutím soudu, ale i smlouvou manželů. Návrh také počítá s novou úpravou nástupu účinnosti smluv, jejichž předmětem je nemovitost. Účinky vypořádání potom váže k okamžiku zániku, zúžení nebo rozšíření společného jmění.

Ačkoli se jedná pouze o návrh nové úpravy, je vidět, že se snaží vytvořit moderní úpravu odpovídající současným společenským požadavkům a v mnohém v ní nalezneme společné rysy s úpravou německou.